

Šiame numeryje:

Atliekamos ir paliekamos knygos.
Antano Tulio novelių rinktinė „Inteligentų stalas“.
Etnografinė lietuviškų liaudies dainų plokštelė.
Turtunga Neapolio meno paroda Chicagoje.
Prano Visvydo eilėraščiai.
Taip, taip, pažinėjau: buvo geras žmogus (humoreska).
Smuikininkų Bankų koncertas Chicagoje.
Meksikiečiai supažindinami su lietuvių proza ir daile.
Dailės parodos ir nauji leidiniai.

Kertinė Parastė

Atliekamos ir paliekamos knygos

Šiuose puslapiuose neseniai skaitėme Jurgio Jankaus vaizdingą rašinį, skirtą Bernardo Brazdžionio gimimo deimantinei sukaktčiai. Su žmona besilankydamas Brazdžionio dabartinėje buveinėje, Kalifornijos Vistoje, J. Jankus labai stebėjosi poeto gausia biblioteka. Joje sukauptas lietuviškų knygų turtas.

J. Jankus rašo: „Bernardas traukinėjo iš lentynų po knygą, vartė, rodė, pasakojo. Vienos buvo mūsų pačių senienos, niekur nebegaunamos, surastos kur antikvariatuose, ar kur kitur atsitiktinai užtiktos (...) Idomi buvo jo šneka, bet dar įdomesnė veido išraiška ir pirštų judesiai, kuriais lietė, lyg glostytė glostė tas savo bibliotekos idomybes“.

Brazdžionio nepaprasta meilė knygai, kad ir nėra dažnai skelbiamas jo charakterio bruožas, yra gerai žinoma jo bičiulių tarpe. J. Jankaus įspūdius beskaitant, ir galvą ima smeltis ir šviesios, ir, deja, liūdnos mintys. Su džiaugsmu pagalvoji, kad išvilioje yra ir daugiau tokių knygų mylėtojų, nuosirdžių bibliofilų. Gal ir ne su brazdžionišku subtilumu jie tausoja savo knygas, bet vis tiek savaip palaiko lietuvių šviesuomenės tradiciją mylėti ir gerbti knygas. Nere-tai žiūriu į juos, perkantčius leidinius parapijos kiemo staliname knygyne. Jų namuose tikriausiai yra talpos knygų spintos su daugybe tomų to-melių. Kažkaip širdies tylumo linkiu jiems kuo ilgiau gyvuoti, išverti, kuo ilgiau do-mėtis savąja literatūra.

Kuo ilgiau... kuo ilgiau! Vis dėlto net ir šilčiausi linkėjimai neišblaško niūrios abejonės. Juk laiko tėkmė nėra palanki mūsų knygų rinkiniams. Vis dažniau ir dažniau, savi-ninkui pasitraukus į pelną užuovėją dausoje, žemėje kap-tos ir tašotos knygos pra-dingsta be jokio ženklo. Gim-naičiai gal ir pasilaiko vieną kitą paveikluotą, solidžiai įristą veikalą, o visą kitą kny-ginę mantą sumeta į nere-

kalingų daiktų dėžes. Tegu gu-li kurį laiką, o paskui... reikės išmesti į tuos viską sumalan-čius autovežimius, kurie daž-ną rytmetį grėsmingai sudar-ko saldziausius mūsų sapnus.

Suprantame, šitokio likimo susilaukia ar gali susilaukti paliekamos lietuviškos kny-gos todėl, kad šio krašto anti-kvariatams nėra jos reikalin-gos. Mes gi savų antikvariatų kol kas neturime.

Kai kurie knygų savininkai prisipažįsta, jog noriai „atsi-kratytų“ atliekamomis knygo-mis. Jų susirinko visas aps-tas, nėra kur dėti. Kas iš to, kad guli sugrūstos kertėse ar garaže be šviesos, be dėmesio, be skaitytojo.

Pastarąja knygyne gėla ver-tėtų susirūpinti visuomeniniu mastu. Reiktų padaryti taip, kad atliekamos ar paliekamos knygos ir šiaip naudingi lei-diniai patektų į naujo skaitytojo aplinką. Yra tam įvairių bū-dų. Galima pamėginti sureng-ti knygų išpardavimus sek-madieniais po pamaldų kur nors parapijos kieme ar salė-je. Ne viena, o kelis per metus. Tai turbūt pati praktiškiausia bei kultūringiausia knygų per-leidimo forma. Vadinkime to-kias dienas antikvarinių kny-gų bazarais.

Prieš keletą metų į Los Angeles Šv. Kazimiero para-pijos metinį bazarą viena mo-teris atnešė maždaug pusšimtį iš Lietuvos gautų knygų. Siun-tė jai, o ji neturinti laiko skai-tytoms. Pardavinėjo labai pi-giai. Ir, žiūrėk, visi tomiai išnyko bematant. Pirkto ne pensininkai, o jaunesni, čia mokslus baigę tautiečiai. Vie-nas net gyrėsi, už kelis dole-rius nupirkęs Biliūno raštus.

O kas gi rūpintis tuo knygų bazaru? Nedvejodamas ats-kauk: Lietuvių Bendruomenės kultūrinės sekcijos ir gabūt tie, kurie tas atliekamas knygas nori perleisti kitiems. Bet pa-grinde tai turėtų būti Bend-ruomenės rūpestis, nes ir pel-nas parduodant eity Bendruomenės kultūriniams reikalams.

Pr. V.

A. Tulio novelių rinktinė: „Intelligentų stalas“

VYTAUTAS A. JONYNAS

Antanas Tūlys, *INTELIGENTŲ STALAS*. Novelės. Redagavo Vladas Kulbokas. Išleido Nidos knygų klubas 1980 m. Leidinys skaitytojus pasiekė 1981 m. Knyga 180 psl., kaina kietais viršeliais \$7.70 (su persiuntimu — \$8.65), minkštais viršeliais — \$6.60 (su persiuntimu — \$7.55). Gaunama ir „Drauge“.

Dar yra gyvų liudininkų, kurie prisimena, koks buvo nus-tėbimas ir kokie lūkesčiai Kau-ne, kai 1936 m. Spaudos Fondo literatūrinė premija ati-tekto nežinomam amerikiečiui lietuviui Antanui Tuliui už jo novelių rinkinį „Aš bučia-vau tavo žmoną!“ Jau pava-dinimas buvo toks nelauktas, moderniškias... Bet už vis žavingesnė buvo mintis, kad lietuviai pajėgūs kurti visur, net ir „Amerikose“.

Tenka pažymėti, kad mums tada gimnazistams, o gal ir platesnei visuomenei, Tulio knyga didesnio įspūdžio ne-paliko. Gal toji amerikoniška buitis pasimatė perdaug ego-tiška, gal jos mažai ten buvo, gal nebuvom apsipratę su amerikietiškos pasaulėjautos ribotumu, bet nei stilium, nei sąranga Tūlys mūsų nesu-žavėjo. Pernelyg jo apybrai-žos buvo panašios ir galybė spausdinamų Lietuvoje, kada daugelis maknojo vadinamojo kritikinio realizmo provėžom.

Tūlys liko mums Amerikos lie-tuvių atstovu lyg užsienio ko-respondentu, tolimų giminių gyvenimo kronikininku. Ir kas tada galėjo atspėti, kad už dvi-dešimties metų mūsų rašy-tojai atsiras Amerikoje ir taiks-tysis paversti iš jo tą do-kumentalistų monopolį.

Gal net jam per daug nesi-priešinant, nes Tulio kūry-binis kraitis ne per didžiau-sias. Karui pasibaigus, jis išleido Amerikoje dar du nove-lių rinkinius: „Tuzų klubą“ (1960) ir „Inicijalus po tiltu“ (1965). Turbūt per daug ne-suklysiu pasakęs, kad jie di-desnės audros skaitytojų tar-pe nesukėlė, nors būta bandymų suteikti jiems „succes de scandale“, pla-kant putas, kad ten esama sekso!

Pereitais metais Nidos lei-dykla Londone išleido dar vie-ną, jau pomirtinę Tulio nove-lių knygą, pavadintą „Intelligentų stalas“. Rin-kinys nedidelis, vos 177 pusla-pių, kurių penktadalį (34 pus-lapius) užima redaktoriaus Vlodo Kulboko įvadas. Ran-dam jame 11 novelių. Pra-tarmė išsami, bet jai kai kas sunarpiota. Kulbokas ne-pakankamai aiškiai pasako, kokiais kriterijais remtasi, su-darant rinkinio atranką. Ar ji reprezentuoja pačią vėlyviau-sią Tulio kūrybą? Ar jon su-telkti nespausdinti kūriniai? Jei taip, tai kieno sprendimu?

Kulbokas mini apie Tulio san-dėrius su V. Kazakevičium, pasišovusiu išleisti jo novelių tritomą Lietuvoje. Kalba taip pat, kad Tūlys buvo išsiuntęs Nidos leidyklai rinkinį, bet to-ji grąžinusi jį atgal. Kitaip sa-kant, atrodytų, kad pats au-torius buvo jau atrinkęs, kas, jo manymu, spausdintina. Iš

Pranas Lapė

Uolos (aliejus, 24x42).

Kulboko teksto sužinom, kad trys novelės „Mergina ir kas-pinas“ (čia jis klysta, jinai pasirodė „Pradalgė“ 1968 m.), „Anas rytas“ ir „Silvestras, Alebastras ir Aldona“ — paimtos ir rankraščių. Kitur jis mini du tekstus — „Lais-vės varpą“ ir „Liejyklų kara-lių“ — kaip nespausdintas apysakas. Aptariamą knygą jo nerandame. Tikriausiai to-dėl, kad tai apysakos, ne no-velės.

Laimei, trim atvejais patei-kiama novelių metrika: „Ožio kaktas“ (1972), „Intelligentų stalas“ (1975), „Dovydas“ (1976). Kiek painiavos sukelia novelė „Barboros pinigai“ savo tematika, koloritu ir dva-sia kažkaip iškreptanti iš rin-kinio visumos ir primenanti kritikinį realizmą, jei ne Laz-dynų Pelėdos prozą. Bet atsi-žvelgiant į metriką ir pri-simenant, kad Tūlys gimė 1896 metais, akivaizdu, kad tai seno žmogaus, pasiekusio garbingą aukso amžių, kūry-ba. Yra, be abejo, nuostabu, kad jis lieka ištikimas kūry-biniam pasauliui, bet dides-nių staigmenų, perversmų

santykio su realybe „Inteli-gentų stale“ nerastumėm.

Kaip sakėm, leidinio pratar-mė V. Kulbokas išsami ap-taria A. Tulio kūrybą, nepa-gailėdamas komentarų ir šiam rinkinyje esančių novelėm, primindamas skaitytojų, ką yra apie jį rašę įvairūs kri-tikai bei recenzentai, net iš-vardindamas su kuo autorius yra artimiau draugavęs. Nes-i norėtų savintis jo minčių. Bet jei tektų pasisakyti apie bend-rą šio leidinio pobūdį, tai, mū-sų nuomone, jį tobuliausiai iš-sakytų šios Maironio eilės:

Aš norėčiau prikelti
nors vieną senelį
Iš kapų milžinų,
Ir išgirsti nors vieną,
bet gyvą žodelį
Iš senųjų laikų!

Toji „žodelio iš senųjų lai-kų“ gaida Tulio knygoje neuž-gincijamai stipri. Paprastai jo stilių apibūdina kaip reali-tinį su natūralizmo prie-kvapaiis. Bet jo siela, bent šia-me rinkinyje, romantiška. Vaizduotės sparnais jis nu-plasnoja į toliausius pasaulio kampus — į Ramiojo van-

denyno salas, kur tik ką per-ėję mūšio ugnį, G. I's susi-tinka su geidulingom ir klasingom geisom („Japo-nė“), į Maskvos priemiesčius, kur samokslauja disidentai, ir rajono pirmininko Meškovo engiamą Lietuvos kolūkį („Ožio kaktas“), į storpilvių lė-bautojų buitį („Silvestras, Ale-bastras ir Aldona“; „Diena jū-roj“). Tas pats romantiškas polėkis leidžia autoriui panir-ti okultinį, dvasių pasaulį („Mergaitė su kaspinu“). Sakytumėm, kad Amerikos lie-tuvių gyvenimo lyg ir mažo-ka. Žodžiu, siužetinės medžia-gos įvairumo prasme „Intelligentų stalas“ labai įvai-ri knyga. Kaip anų herojinių Ispanijos — JAV karo laikų reporteris, Tūlys yra pasiruo-šęs priimt bet kokią pasky-rimą, rašyti apie viską. Ir rašyt, kaip anais laikais buvo rašoma. Čia Tulio „amžino-sios jaunystės paslaptis“. Nos-talgijos veikiamas skaityto-jams jis bus patrauklus. Visa, ką jis pasakoja, yra aišku, be jokių psichologinių imantry-bių, be jokių daugiaaukščių pasakojimo planų, visa su-

prantama. Trumpasakis saki-nys, neprivelta jokių retesnių žodžių, neužgožta amerikoni-zmų kalba. Ko daugiau rei-ka-laut iš grožinės literatūros kūrinių?

Reiklesniam skaitytoji iš-kils klausimų. Bene svar-biausi bus tai, koks yra auto-riaus santykis su skaitytoju. Novelė „Dvikova su mergai-te“ yra tokia scena. Einan-čiam drožti žodį naujiems atvykėliams, Lietuvos kai-mų žaliūkams, dr. Kiaunei smuklininkas Purnas pata-ria šitaip: „Tu pasakyk jiems taip, kad būtų juoko ir proto, kitaip jie nors ir klausosi, bet nesupranta“.

Nežinia, kiek pats Tūlys vadovaujas Purno pata-rimais, bet neužgincijama, kad autorių kamuoją polinkis į šaržą, sutirštintą dažą, fel-jetonišką braižą. Ir kartais jis neatsispiria pagundai įkint žmones net ir abejotinais at-vejais. Pirmoji rinkinio novelė pavadinta: „Dvikova su mer-gaite“. Turinys jos kiek nei-prastas. Šiek tiek primenas garsųjį Čechovo farsą „Lo-kys“, kur irgi vyraja ir moteris vos vos neprieina prie susi-šaudymo pistoletais. Tik ten esama gyvų žmonių, kiviro-priežasties, intrigos augimo bei psichologinės tiesos. Tulio pramanyta fabula kur kas skurdesnė. Pavydėdama savo sesulei vedybinio gyvenimo džiaugsmelių, senmergė iš-provokuoja savo svainį į dvi-kovą kardais. Jos metu tai-kosi pažeist jį į šakymą, ten kur nusėjat. Humoras, saky-tumėm, neįprastas, „šlap-stick“, nes vargu ar čia ieško-tina kokios gilesnės psi-choanalitinės simbolikos ar aluzijų į Women's Lib.

Pažintinė prasme titulinė novelė „Intelligentų stalas“ ga-lėjo būti įdomia apybraiža. Čia paliečiami tolimi laikai, kai būrėsi lietuviai į koloni-ja, kai talžėsi su lenkais, ar kovojo nemažesniu iniršimu tarpusavy cikilais su katali-kais. Atrodytų, kad kalbėt apie senas dienas niekam ne-sunku. Nostalgijos šviesoj net ir ribotų gabumų rašytojai nu-švinta pažįstama buitis, vie-tos, pusiau užmiršti veidai. Galybė gyvų, raiškių detalių, kurias belieka vien užrašyti. Amerikietiškausias savo psi-chine matrica iš visų mūsų rašytojų, Tūlys kažkaip suge-ba viso to išvengt. Jo pasako-jimas protokoliško sausumo, privartytas vardų bei pavar-džių. Visa, kas išliko jo atmin-tyje, tai berniškos išdaigos, kaip vyriškai užkėlė Forduką ant šaligatvio, ar kaip vais-tininkas prikimšo žmogui bur-ną vidurius paleidžiančių vaie-tų. Vėl tas pats noras šnekėt, kad būtų „juoko ir proto“, bet apsakymėlis palaidas ir blan-kus. Ir šį jausminę sausra juo labiau stebina skaitytoją, kad jau dabar iševiai rašytojai (Dovydenas, Jankus, Katiliš-kis, Baronas ir kiti) yra davę kur kas vaizdingesnių salinų aprašymų ar net tos pačios, kiauile pasmirdusios Chicagos gyvenimo vaizdų. Pastebėkim probėgimais, kad Tūlys net keliose vietose prisimena Chi-

Nukelta į 2 psl.)

Pranas Lapė

Tarp uolų (1980, aliejus, 41x50).

Antano Tulio novelės

(Atkelta iš 1 psl.)

cagos dvoksmą. Bet šiaip jo miesto kvartalų aprašymai laikraščiniams, banalūs, sausi kaip pelai. Vienintelė vieta, kur pajunti gyvo žmogaus alsavimą yra novelės „Dovydas“ pradžia: lygiai du sakiniai. Taip pat vienintelis gyvo žmogaus siluetas, švystelėjęs, kaip saulės kiskutis ant mūrinių pasakojimo sienų, yra ponia Kada-Vėl (panašios savo sūkuosena ir Erica Jung) epizodinis personažas.

„Nusiveždavau į motelį Lai-mą, kitą savo kabineto darbininkę Sally Bergman. Ši mergina turėjo plačią sėdynę ir aukštą kritis. Bet gražiausiai prisimenu Bangą, Stasio Kranausko žmoną. Labiausiai tas jos „kada vėl?“. Ji, mažytė, smulkutė, kiekvieną kartą pasiekdavo orgazmą ir pasiusdavo iš džiaugsmo. Motelį paliekant, pagaudavo mano ranką, įsmeigdavo mėlynas akutes į mano akis ir klausdavo: — „Kada vėl?“

Bet kartais, kaip sakėm, Tulio polinkis jukint skaitytoją nevisai suprantamas. Pasišovęs, sakysiu, vaizduot kokią kinę baudžiamą (scenos apšvietimas čia itin niūrus), Tulys užbaigia savo vaizdelį komiška klounada. Visiškai neįtikima atomazga.

Arba pradėjęs savo reportažą apie žvejyją Floridos vandenise visai dalykiškai, jis ima pasakoti kaip jo pensininkas galinėjus su jį užpuolusiu rykliu. Ir kas jį iš keblis padėties išgelbės? Nagi delfinai — žmogaus globos draugijos pareigūnai. Pernelyg tai primena juostelinius piešinukus (Comics).

Nėra jokia paslaptis, kad iš-eiviam rašytojam sunkiai sekasi pavaizduoti stambiosios amerikiečių buržuazijos, ar intelektualų gyvenimo, aplinką. Keista, bet ne ką geriau sekasi ir Tului. Dvi novelės yra skirtos turto turinčių dykinėjimo pavaizdavimui. Pirmoji jų yra pavadinta „Diena jūroje“. Jos pagrindiniu veikėju yra kažkoks Donas Borbonas, nesveatingas, nelaukęs savo žodžio, šykštuolis. Jis nežino ką prasimanyti iš nuobodumo ir iš-plaukęs jachta su draugais tauškia visokius niekus apie Dievą, moralę, Vatikano pinigų. Paskui pašauna žuvėdrą, ryklį, negelbsti skėstančių. Pagaliau pasiūkyti popierinių pinigų cigonaitėm, turėjusioms palinksinti svečius, ir grįžta į uostą. Novelė reto nūvumo. Gyvybės tame personaže ir tiesos pasakojime — nė už kapeiką. Tai vien proga autoriui išsiplėpti.

„Silvestras, Alebastras ir Aldona“ — kita novelė apie turčių veltėdžiavimą vis dėlto turi šokią tokią slinkty, nes nuo pirmųjų sakinių skaitytojas žino, kaip viskas pasibaigs. Ja Tulys pasako maždaug tokią išmintį, kad šunys yra patikimesni padarai už moteris (žmonas ir meilužes). Savo sukirpimu ir dvasia ji primena bulvarinių „pulp magazines“. Stereotipai tie patys. Ką daro bagocijai? Ogi daužos po motelius su sekretorėmis ir meilūžėmis. Ką daro jų žmonos? — Tą patį, tik su aistringais ispanais, tipeliais ir la Rudolf Valentino. Atseit skaitytojas įvedamas į jam pažįstamą, ek-rano žurnalų, paskalėlių skilčių (gossip column), Holivūdo filmų, svajų muziejų. Pažįstama, intriguojanti pasaulis, bet nieko bendro neturinti su tikruoju gyvenimu.

Čia tenka padaryt mažą digresiją. Kadangi Tulys savo metu buvo vertęs Guy de Maupassant'o novelių, kadangi jo raštuose šmėkštelė daiktų pavadinimai tikraisiais vardais, kai kas nusprendė, kad jo esama Maupassant'o įtakoj.

Mūsų nuomone, tai nesusiprattimas. Atvirai kalbant, labai norėtusi kad taip būtų, bet taip nėra. Neužmirškime kad Maupassant'as buvo novelės meistras, sugebąs itin glausta forma perteikti gyvenimo iškarpa, sukurti ryškius charakterius. Tiesa, jis nekenė veidmainystės, menkystos, nesibijojo vaizduoti tuometinės visuomenės papročius, kelti jos skaudulius. Jis buvo itin žvalus gyvenimo stebėtojas. Pagaliau stiliosa kultūra ir žodinio turtingumu jo novelės visad prašokdavo žurnalistinį reportažą. Versdamas jo kūrinys, Tulys tikrai galėjo pasimokyti, nes iš arti stebėjo jo techniką, stilių, kompozicinius gudravimus. Deja, jis nieko nepasiasavino, nebent pesimistinį požiūrį į žmonių padermę. Bet ir tai abejotina, nes juk kiekvienam pasitaiko dūsaut, kad pasaulis juodas.

A. Tulys niekad nepakyla aukščiau apybraižos, žurnalistinio reportažo lygio. Tiesa, vienoj novelėj — „Mergina su kaspinu“ — jisai bando pasukti į fantastinės novelės terena, bet jį nei pažymėtina neoriginali. Tokų „spooky story“ yra šimtai, jei ne tūkstančiai. Absoliutus Kitsch.

Bet dar blogiau, kai Tulys palieja pseudorealistinį dažą, vaizduodams dalykus, išskaitytus knygoje ar žurnaluose. Tokiu lyūdnu bandymu yra „Ožio kaktas“, kurioj Tulys pasišauna vaizduoti kolūkinę baudžiamą Lietuvoj. Joje autorius parodo didelį nesiorientavimą tarybinę tikrovę. Kas blogiau — tinginystę susipažint su dokumentine medžiaga, kurios, ačiū Dievui, dabar yra Tulio naudojamos priemonės nepaprastai primityvios. Vis-kas plaktiška. O dar prisideda neįmanoma pabaiga.

Dar labiau neįtikima, padirka, primenantį veikiau juostelinius piešinukus negu reportažą, yra „Japonė“, apybraiža, kalbanti apie Ramiojo vandenyno frontą. Ko tik ten neprigalvota! O tačiau meniškios tikrovės nė už centą. Ir ar ne paradoksas, juk geriausia knyga apie paskutinį karą buvo kaip tik Norman Mailer'io „The Naked and the Dead“. Tai primena vieną dalyką. Antanas Tulys augo, mokėsi Amerikoje tuo metu, kai rašė Sinclair Lewis, John Dos Passos, Th. Dreiser, Hemmingway, pagaliau net tas pats Upton Sinclair ar Norman Mailer. Buvo amerikiečių dramaturgija, buvo tapyba ir kiti menai. Kodėl jam, lietuviškos kilmės inteligentui, buvo lemta praslinkt pro tą epochą lyg dūmeliai, nieko nepasiravus, nieko neįpramokus. Kodėl Tulys išsitenka, jaučias saugiai ir šiltai toj surogatinėj

Bostono lietuvių etnografinis ansamblis „Sodauto“ scenoje.

Etnografinė lietuviškų liaudies dainų plokštelė

MOTULĖS DAINOS. Atlieka „Sodauto“ — Bostono lietuvių etnografinis ansamblis. Išleido Fleetwood Recording Co., Revere, Mass. 1981 m. Plokštelė galima gauti ir „Drauge“; kaina — 7 dol. su persiuntimu — 7 dol. 95 centai.

Etnografinių sambūrių tikslas nėra meninės tobulybės ar interpretacinių plonybių siekimas. Tokie ansambliai pirmiausia nori supažindinti klausytoją su kurio nors periodo ar krašto liaudine kūryba jos pirminėje, autentiškoje formoje. Jie savo atliekamuose dalykuose netgi sąmoningai vengia išbaigto „menišku-mo“, bijodami nutolti nuo jų liaudinio charakterio.

„Sodauto“, Bostono lietuvių etnografinis ansamblis, susibūrė folkloro Bostono ir Vilniaus universitetuose studijavusių vadovė Gitos Markevičiūtės. Kupiškienės pastangomis. Iš pradžių jo nariai susirinkdavo vien savo malonumui išmokyti lietuviškų liaudies dainų ir susipažinti su senoviniiais lietuviškais pap-

ALGIS ŠIMKUS

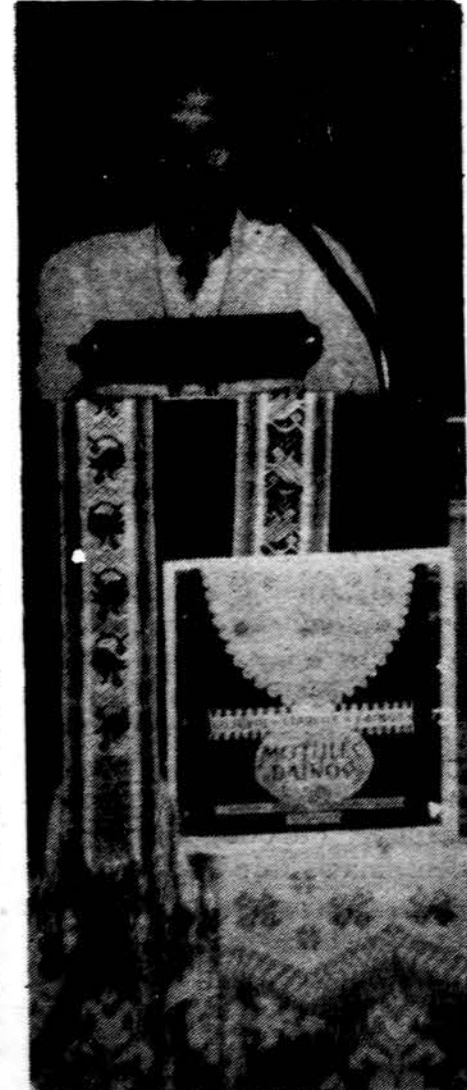
ročiais. Netrukus juos pradėjo kvieisti vietinės Naujosios Anglijos lietuvių organizacijos savo parengimų programoms. Publika jų natūralius pasirodymus mėgdavo. Greitai jie pradėjo būti kviečiami ir toliau. Pastaraisiais metais „Sodauto“ ansamblis jau yra dainavęs New Yorke, Philadelphijoje, Chicagoje, Washington, D.C., ir net Europoje Frankfurte a. Main, Briuselyje, Belgijoje, miesto 1000 metų jubiliejnėse iškil-mėse. O pastaraisiais metais stipriai paskatinti Lietuvoje gimusios ir dabar Vokietijoje gyvenančios, lietuviškąsias liaudies dainas pamilusios mecenatės Klaros Mrongovius — Enbergaitės, „Sodauto“ ansamblis pasiryžo išeiti viešumon jau su nuosava plokš-tele. Šiai plokštelei dainas įe-pasirinko iš Gražinos Krivic-kienės redaguoto ir dail. Vik-toro Petravičiaus iliustruoto 1950 m. Freiburge atspausdin-to leidinio „Dainos — Vieux

Chants Lithuaniens“. Šio leidinio melodijos bei žodžiai yra užrašyti iš redaktorės prisimintų jos motinos Lietu-voje dainuotų dainų. „Sodau-to“ dainos, kaip ir visuose jų pasirodymuose, atliekamos „liaudišku“ būdu, taip kaip jos būdavo dainuojamos lietuviš-kame kaime. Čia nėra įmant-resnių dinamių (garsiau — ty-liau), harmoninių ar interpretacinių pavairinimų. Dainuojama vienu balsu arba su primityviu palydimų balsų pritarimu, liaudies vadinamu „turavojimu“. Tokiam dai-navime aiškiai pirmiau pasakojamojo pobūdžio dau-giaposmis dainos tekstas. Nesuprantančiam dainuo-jamos kalbos, tokios ilgesnės dainos gali kartais pasirodyti kiek monotoniškos savo nuo-latiniu dažnai labai trumpos melodijos kartojimu.

Todėl labai gerai, kad prie išleistosios plokštelės čia yra pridėti ir dainuojamų dainų tekstai, išversti į vokiečių ir anglų kalbas. Dainos vokiečių kalbon išverstos Klaros Mrongovius — Enbergaitės, anglų kalbon — Jurgio Bradūno.

Tačiau minėta monotoniš-kumo ypatybė yra būdinga ne vien lietuviškom, bet taip pat ir daugelio kitų tautų liaudies dainom, neišskiriant nė šiais laikais taip paplitusių ameri-kietiškujų „folk songs“, ku-rios didžia dalimi nėra net tik-ros liaudies dainos, bet individualios kompozicijos liaudies stiliuje.

„Motulės dainų“ plokš-teleje girdime įvairaus pobū-džio dainų. Jų tarpe vertin-giausiomis laikytos tokios giliai senovinio charakterio, gal dar net pagoniškuosius lai-kus užimančios dainos kaip „Dega ugnys už ežer“, „Vai

Folkloristė Elena Bradūnaitė ka-ba etnografinės plokštelės „Motulės dainos“ pristatyme, Washing-tone, D.C.

motule širdelė“, „Ed raliio“ ir „Vai tu, rugeli“. Jos išsiskiria savo senovine melodijos kons-trukcija ir savotiška met-rikine teksto forma. Kitos dai-nos jau žymiai vėlesnės kilmės. Ne viena jų netgi jau gerai pažįstamos iš mūsų kom-pozitorių plačiai paplitusių jų harmonizacijų. Dainos „Sta-tyčia laivelį“, „Trijų seselių jaunais brolielis“, „Šeriau žir-gelį“ ir „Už jūrių marių“, nors ir su originaliomis ir įtaigiom melodijom, palieka žymiai blankesnį išpūdį. Besiklau-sant šių žinomų dainų vien su „turavojimu“ palyda, nenoromis prisimena žymiai išpū-dingesnis jų skambesys pro-fesionalinės harmonijos fone.

Etnografiniai naujausios yra plokštelėje dainuojamos lengvo turinio humoristinės dainos „Susisėdė baudžiauninkai“, „Išgėriau vieną“, „Mūs Marutė bėdoje“ ir „Kam tie ratai“. Tai liaudyje paplitę svetimų įtakų naujadarai, pa-mėgti dėl jų pramoginio pobū-džio teksto ir linksmy nuotai-kingų melodijų. Nors šių dainų meninė bei tautosakinė vertė ir menkesnė, jos paliks daugeliui ir šios plokštelės klausytojų linksmy prisimini-mi ir, be abejo, prisidės prie šios plokštelės pasisekimo.

Plokštelė pavairinta trimis numeriais, atliekamais vien liaudies instrumentais, be dai-nininkų. Vaikų šokis „Sel-mis“ įgrotas trejomis kank-lėmis, polkutė — smuiko su armonika, o B. Banaičio solo padainuota „Raliio“ labai nuo-takingai palydima N. Linger-taičio grojama birbyne.

Grynai liaudinio pobūdžio rinkinys baigiamas sodriu B. Banaičio baritonu padainuota kom. Stasio Šimkaus popula-rija „Kur bakūžė samanota“. Savotiška naujiena yra išgirs-ti šią žinomą dainą be įprasto akompanimento. Banaitis ją dainuoja pats vienas. Daina

Aldonos Kepalaitės koncertas

Pianistės Aldonos Kepalai-tės koncertas Carnegie Recital Hall, New Yorke, įvyks kovo 13 d., 5:30 popiet. Jos ankates-nieji koncertai jau yra susi-laukę gražaus muzikinio pasaulio dėmesio, reikliausių kritikų įvertinti palankiai. Šį kartą pianistė skambina vien tik Claude Debussy kūryba: Suite Bergamasque (1890), Images, Book II (1907), Etudes (1915), Préludes, Book II (1913) ir L'isle joyeuse (1904).

Ar įmanoma atrinkti 20 geriausių rašytojų?

Žymus anglų kritikas F.R. Leavis kadaise bandė sudary-ti sąrašą geriausių rašytojų, kurie rašė anglų kalba. Ilgai svarstęs ir galvojęs, atrinko penkis ir nusprendė, kad tai neįveikiamas uždavinys.

Dabar knygų prekybos rei-kaui Frank Delaney užsimojo sudaryti sąrašą 20 geriausių rašytojų, kurie tebėra gyvi. Knygynai išskabintų jų portre-tus su visokiais duomenimis apie juos ir jų kūrinius, ir dėl to pagyvėtų prekyba. Jis pa-prašė leidyklas kiekvieną nu-rodyti 4 geriausius autorius. Čia ir prasidėjo nesusiprati-mai. Viena stambiųjų leidyk-lų (Weidenfeld and Nicolson) nutarė tą sumanymą boiko-tuoti. Jis esąs toks kvailas, kad žodžiais net negalima išreikšti jo. Kita leidykla (Jonathan Cape) tuojau sulaužė pasiūly-tas taisykles: pristatė ne 4, bet 6 autorius, bet tame sąrašė nė-ra tokių išgarsėjusių, kaip Doris Lessing ar David Storey ar dabar išpopuliarinto John Fowles su jo „French Lieut-nant's Woman“. Dar kita lei-dykla (Hamish Hamilton) pri-statė tik tris autorius, ne populiarius, bet literatūriškai vertingus. Dar viena leidykla savo sąrašuose turi 25 au-torius ir įsitikinusi, kad jie visi turi būti įtraukti į tų 20 katalo-gą! Delaney kol kas esąs nepa-laužiamas ir tebetikis, kad to-kį dvidešimtuką galima atrinkti, bet jame turi būti Gra-ham Greene, Anthony Burgess ir Melvyn Bragg net ir tuo at-veju, jei leidyklos paties jų ir nepristatytų.

Plokštelėn įtraukta specialiu mecenatės pagėdavimu. Jos prisiminimais, Kauno radio-fonas šią dainą grojes be per-traukos, sovietų armijai žy-guojant Lietuvon. Ji mecenatė jautriausiai pri-menanti gimtąjį kraštą ir jo likimą.

Plokštelės aplanką puošia stilizuotas dail. V.K. Jonyno piešinys, o antrą pusę at-spausdinta trimis kalbomis (lie-tuviškai, vokiškai ir angliš-kai) dainų pavadinimai ir trumpas paties ansamblio bei jo pobūdžio apibūdinimas. Tri-kalbis pilnas visų dainų teks-tas pridėtas atskiru leidinėliu aplanko viduje. Toks leidėjų apdairumas daro šią plokštelę tinkama dovanoti ir lietuviš-kuoju folkloru besidomintiems svetimtaučiams.

Dabar, kai Amerikoje ir vi-same pasaulyje liaudies dai-nomis vis plačiau domimasi, o jas dainuojantieji tampa net pasaulinėmis garsenybėmis, ir mūsų jaunimo noras puoseleti meninį savo tautos liaudies palikimą yra malonus ir svei-kinamas reiškinys. Smagu, kad ir mes turime jaunimo, ku-ris atranda laiko ir jėgų to-kiems siekiams. „Motulės dai-nų“ plokštelė turėtų rasti vietą kiekvieno savo kilme besidi-diuojančio lietuvių plokštelių rinkinyje.

Dailininkas Pranas Lapė savo studijoje.

Pranas Lapė

Pakrantė (aliejus, 38x40).

Gaetano Starace Šv. Sebastijonas (sidabras ir varis)

Anton R. Mengs Karalius Ferdinandas IV, 9 metų amžiaus

Iš parodos „Auksinis Neapolio amžius: 1734–1805“ Chicago Meno institute.

Turtinga Neapolio meno paroda

Šių metų sausio 16 d., Chicago Meno institute buvo atidaryta meno paroda pavadinama: „The Golden Age of Naples: Art and Civilization Under the Bourbons, 1734–1805.“ Ši paroda, vienerius metus pavėlavusi dėl įvykusių žemės drebėjimų Neapolio apylinkėse, susideda iš maždaug 200 eksponatų: paveikslų, skulptūrų, piešinių, porceliano, baldų, gobelenų, sidabro ir kitų dekoratyvinių daiktų objektų, sukurty Neapolio metu. Tai pirmas tokio masto ir tokios rūšies paroda, kuri plačiai apima menininkų ir amatininkų darbus gražiausiame Neapolio istorijos laikotarpyje.

Neapolis 1734 m. tapo autonominė karalija, kada ją valdantius austrus sumušė ispanų kariuomenė, vadovaujanti Ispanijos karaliaus Pilypo V sūnui Karoliui. Karolis netikėtai tapo Neapolio karaliumi, bet taip pat jam buvo prijungta Sicilija. Naujasis karalius neapoliečių šiltai priimtą, kadangi buvo kilęs iš garsiosios prancūzų karalių Liudvikų giminės, mėgstamosios prabangiai gyventi. Šią prabangą Karolis sėkmingiausiai galėjo dabar išreikšti menu. Jo laikais Neapolio imta statyti teatrai, skambėjo operos, mu-

SAULĖ JAUTOKAITĖ

zika, vyko archeologiniai kasinėjimai, atrasti ir atkasti Pompejos ir Herculaneumo miestai, buvo kviečiami menininkai ir įvairūs meistrai amatininkai išpuošti karališkus rūmus, bažnyčias, teatrus, sales. Į visa tai remiasi dabar ir ši įspūdinga paroda. Parodoje, regimi menininkai, kaip Del Po, Solimena, Starace, Gricci, Coccorante, Del Giudice, De Mura, Traversi nėra garsūs kaip menininkai individai, bet jie pasireiškė kaip viena meno grupė, atlikusi milžinišką darbą savo apylinkėse. Jie tapė taip ir tų, kas tuo laiku buvo madoje. Jų visų kūrybos stilius ir pobūdis yra barokas, pasižymintis linijos lanktumu, turtingomis spalvomis, dinamišku judesiu, stipriu šviesos ir šešėlio kontrastu. Paveikslų temos dažniausiai paimtos iš graikų mitologijos, perpintos alegorijomis arba iš šventųjų gyvenimo momentais. Nesvarbu, kokia tema jie bepieštų, jų kūrinių yra masyvių, grandiozinių, įspūdingų, patraukiančių žiūrovo dėmesį.

Parodos skulptūra yra brangi: sidabras ir marmuras. Čia matome didelius, natūralaus žmogaus dydžio šv. Sebastijono, šv. Irenos ir šv. Emidijaus

atvaizdus, kurie šios parodos proga pirmą kartą buvo pajudinti iš jiems skirtų bažnyčių. Tai stebinančiai kruopščiai ir detaliam atlikti meno darbai.

Karaliui Karoliui tapus Ispanijos sosto įpėdiniu ir išvykus Madridan, Neapolį valdyti liko jo sūnus Ferdinandas. Ferdinandui vedus Austrijos imperatorės Marijos Teresės dukterį Mariją Karoliną, meno vadovavimas Neapolio karalystėje pakliuvo į naujosios karalienės rankas, nes jaunam karaliui labiau rūpėjo medžioklės negu menas. Marija Karolina, būdama austrė, kvietė į Neapolį germaniškuosius menininkus, norėdami šį miestą labiau sutarptautinti. Buvo daug priežasčių dėl kurių Neapolis vis darėsi populiariau Italijos miestu. Aštuonioliktame šimtmetyje Europoje prasidėjo kultūrinio pobūdžio kelionės. Daugiausia buvo keliamas iš šiaurės į pietus. Neapolis, Viduržemio jūros uostas, su šilto klimatu, žavia gamta ir su didžiuliais istoriniais archeologiniais atradimais Pompejos ir Herculaneumo miestais, traukė ne vieną menininką, muziką, poetą, rašytoją. Todėl nenuostabu, kad šioje parodoje randame ir germaniškus menininkų pavardes: Mengs, Hackert, Trischbein, Kauf-

fman. Menininkai Voltaire, Jones ir Hamilton apsigyveno net visam laikui Neapolyje. Jie tapė Neapolio ir jo apylinkių gamtos vaizdus su foną dominuojančiu ir teberūkstančiu ugniakalniu Vezuvijumi. Parodoje randame net garsiojo vokiečių rašytojo J.W. Goethės piešinį. Šalia peizažų, dailininkai piešė karališkos šeimos portretus, dekoravo jų rūmus ir bažnyčias. Dailininkas Mengs nutapė paties karaliaus Ferdinando portretą, kada jis dar buvo tik devynerių metų. Turtingomis mėlyna, raudona ir auksine spalvomis dailininkas šį vaiką atvaizduoja visoje būsimosios karališkos didybėje.

Neapolio meistrai sukūrė originalų, miestui būdingą meną, vadinamą „presepio“. Tai savotiškos rūšies skulptūrinis paveikslas, padarytas iš deginto molio (terracotta). Šios rūšies darbuose matome grupes figūrų. Betliejaus vaizdelyje regime prakartėlę ir atėjusius piemenius pagarbinti gimusio Kūdikielio. Šie piemenys yra to laiko Neapolio gyventojai, apsirengę tų laikų drabužiais. Jie yra meistriškai padaryti su mažiausiomis, realistinėmis gyvenimo detalėmis.

Atkasus Pompejos ir Herculaneumo miestus, prasidėjo antikinio meno ir architektūros garbinimas. Ir šioje parodoje matome didžiulius senosios architektūros griuvėsių paveikslus, bet taipgi apstu ir miniatiūrinių pavyzdžių. Vienas toks yra pavadintas „Knickknack with Fake Ruins.“ Tai žavus, dekoratyvinis niekutis, padarytas Vienoje ir padovanotas karalienei. Maža skulptūrėlė, atvaizduojanti seną, nulūžusią koloną su sugriuvusiu fasadu, žiūrovui sukelia savotiškai linksną ir humoristišką nuotaiką.

Prancūzijos imperatoriui Napoleonui 1805 m. užkariavus Italiją, ir paskyrus savo brolių Juozapą Neapolio karaliumi, pasibaigė karalių Karolio ir Ferdinando Burbonų valdymo gėdynė pietinėje Italijoje.

Nors Neapolio karalystė nepasizymėjo menuose taip plačiai kaip Paryžius, Viena, Madridas, Peterburgas ar Londonas, tačiau, pamatius šią meno parodą, susidaro įspūdis, kad ir ši karalystė savo laiku buvo turtinga, ištaikinga, linkusi į meną. Neapolio aukso amžiaus dailės darbai, nesvarbu ar jie buvo

Pranas Visvydas

MONA LIZA

R.A.

Kai tavo veidą glosto ilgesys, ir lūpose dainuoja šypsena, esi tada man artima kaip Mona Liza.

Tik ne ano paveikslas paslaptis. Ne praity skambėjusi daina. Esi tikrovė regima kaip Mona Liza.

Kai širdį užgula karti lemtis, ir gūžiai spengia aimana, paguodi žvilgsniu tu mane kaip Mona Liza.

Todėl neklausiu, kam dabar esi. Žinau, esi vienintelė viena ir man — gražioji šypsena kaip Mona Lizos.

LIKIMO ROŽĖ

Palangės rožė, likimo rožė, vysta jau tavo lapelius gležni ir taurūs vasaros bruožai, krinta ant dulkino kelio.

Patyliai krinta ant mano veido, ant mūsų draugystės gėlėtos. Nuo menko dvelkimo yra ir sklaidos be vietos, rožė, be vietos.

O kur aš eisiu, kai tu iširsi, vasaros angelė mielas, kai tu, į spalio ūką pavirtus, klaidžiosi priemiesčio rėvoj.

Likimo rožė, palangės rožė, ilgai, dar ilgai aš minėsiu, kaip stebuklingi vasaros bruožai džiugino mano pavėsi.

DIEVAITĖ

Leisk palytėti saulėtą odą. Mano mintis nuskalavo druska. Nerūpi žuvis, nei kriauklės, kai šviečia ant smėlio ranka

tartum stebuklas. Vėl patikėjau, kad oda, pavirtus tiesa, gali švytėti, kaip Odėsejai tasyk švytėjo Nausikaja basa.

Valingos godos gimsta pakrantėj, kol meilios sesės glosto bangas, kol smėlio glėbiuos gimę galantai trokšta paliesti rankas.

Todėl kartoju saulėtai odai: Mano mintis nuskalavo druska,

kurti karališkiems rūmams, talūs, kad jie parodoje užpildo mėgėjams. bažnyčioms ar vienuolynams, kelias muziejaus sales. Tai ne Paroda Chicago Meno institute vyks iki kovo mėn. 14 d. yra tokie dideli ir monumen-

Leonardo da Vinci (1452–1519) Mona Liza (Louvre)

Jūroje žuvis, mūšoje kriauklės, ant smėlio tikroji taika.

Nors jau prie kranto priėjau, širdis nenori pasakyti: Jau. Galva nenori tarti: Juk vis vien siaurėja reginys kasdien.

Pakrantėj dairo dabartis. Puta vingiuoja kaip žaltys. Nuo smėlio keteros pamosiu Visatai: Tu mane paguoski!

Nors jau artėju prie skliautų saulėto liūdesio metu, matau, kaip garbina kalvas sugrįžę įlankon laivai.

Pabūk, prašau, dėl visa ko, jei dar nesi šitoj buveinėj. Tikriausiai būsi savo noru ne kur kitur, tik čia.

Dabar sakau tylėdamas, anksčiau sakydavau balsu. Troškimas būti grįstas laisvė. Juk nepriversi nieko būti čia.

Kiek kartų man vaidenasi, kad tu esi šitoj buveinėj, tiek kartų aš suklystu, nes vienuma sumaišo nebūtį ir būtį.

Taip, taip, pažinojau: buvo geras žmogus

Humoreska

K. APAŠČIA

Gyvena čia pas mus toksai Rapolas. Vienišas. Niekam nespainiojo po kojų. Niekam nelindo į akis. Bet, kaip katalikui privalu atlikti velykine, taip ir jam buvo būtina atsilankyti Vasario 16-os minėjimuose ir pakloti kelis žaliukus. Kad nieks nesakytų: Rapolas — nudžiūvusi tautos šakelė.

Koncertuose, rečitaliuose, literatūros vakaronėse, madų ir dailės parodose nieks jo nebuvo matęs. Nes žinojo: tik iškli tenai nori — žiū, penkinės ar dešimtinės ir nebėr. O pensija jo mažoka. Doleriai, kaip amerikona sako, ant medžių neauga.

Beveik nieks jo ir nepažinojo. Jeigu kas pasiteiraudavo — kas jis toks? — atsakymas būdavo: lietuvis, veidas kažkur matytas. Tai ir viskas.

Bet Rapolas — ne drimba ir ne žioplis, net mėgo pasižmonėti, atsišviežinti, plačiau pasidairyti. Tad ėmė ir sugalvojo štai ką — lankyti numirėlius! Šitiems bus jojo malda, jų artimiesiems — užuojauta, o jam pačiam — pažmonys. Kilnu ir naudinga.

Ir taip, vos gavęs amerikonišką laikraštį, tuojau žvilgtį į tą puslapį, kur garsinami numirėliai. Ieško lietuviškos pavardės ir ar lietuviškoje laidotuvių koplyčioje atsigulęs. Laimei — iškart užtik numirėlį Selmoką. O šio niekad nebuvo matęs, nei ką apie jį girdėjęs. Bet vis dėlto saviškis. Brolis lietuvis.

Tuoju nubindžina Rapolas į koplyčią ir knapt ant kelių priešais karstą. Sukalba poterėlį. Tada prieina prie pirmosios eilės kėdžių, kur susėdė velionio artimieji ir giminės. Paspaukęs kiekvienam dešinę, taria: — Mano užuojauta! Taip, taip, pažinojau: buvo geras žmogus.

Po atsisveikinimo kalbų bei maldų, karstas išnešamas į juodą, blizgantį limuziną, tartum macharadžoms ar princams patarnauti. Ak, Amerika vis Amerika: čia ir numirėliai tik limuziniais važinėja. Lankytojai šoka į savo mašinas. Jų vilkstinė tuojau pajudės kapinių link.

— Ko čia tamstelė stoviniuoj? Ar nevažiuosi? — kažkas klausia Rapolą.

— Vaziuočiau, tik kad savos mašinos neturiu.

— Sėskis pas mus. Išsileiskime.

Kapinės toli už miesto — geras pusvalandis. Pakeliui fermerių sodybos ir jų puikuoliai sodai, kuriuose obelų ir kriaušių šakos svyra nuo geltonų ir raudonų vaisių gausybės, net ir kartimis paramstytos. O čia vėl miškelis su eglaitėmis ir pušaitėmis, vienu kitu ir baltiejiemis berželiais. Virš to miškelio sklinda vanagas, gal jauniklį kiškutį pastebėjęs. Klaidiai kranksėdamas plasnėja juodvarnis, beieškąs pasimetusių kvašos savo patelės. „Kaip Lietuvoj, kaip Lietuvoj“, — atsiduso Rapolas, prisiminęs savo vaikystę prie Rokiškio. Ir pravirko kaip kūdikis, staiga pametęs mamos cicę.

— Tamstele, nesigraudenki. Juk Selmokas jau danguose špaciuoja.

Bet Rapolas užsičiaupęs. Neprasizios. Bene kas jį suprastų? Parodys širdį, o sakys — burokas.

Visas apeigas kapinėse baigus, laidotuvių direktorius pagarsina:

— Velionio artimieji labai dėkoja ir dabar prašo, kad visi dalyviai susirinktų į lietuvių svetainę. Ten jau paruošti priešpiečiai.

Sakė: priešpiečiai, o viskas tartum vestuvėms. Troškintas, vynu apšlakstytas kumpis, rūkytas jaučio liežuvis, inkstukai su grybukais ir dar, ir dar. Visi kito, tašė lyg iš badų, kad tik greičiau prisikimštų savo vėdarus. Keista: apie amžinatilį nieks nė murmur. Rapolas nebeieškė taria savo kaimynui:

— Taip, taip, pažinojau Selmoką: buvo geras žmogus.

Bet šalia sėdinčiam ne numirėlis, o baisbolas galvoje:

— Džiaugiuos, kad Denveriui išpėrėme kailį. Kad taip ir su Chicago...

Kiti šneka apie ištreniuotų gaidžių kautytes, o viena poniutė giriasi laimėjusi premiją raugintų agurkų konkurse...

Karališkai pavalgės ir atsigėręs, Rapolas taria pats sau: kad taip kasdien, kasdien. Žinoma, mūs mieste kasdien lietuvių nemiršta. Bet miršta kiti.

Anądien mirusiųjų sąraše Rapolas užtinka pavardę Pasqualetti. Ir sumakluok tu man šitaip tokią gražią lietuvišką pavardę! Juk tai bus buvęs Pasvalietis. Gerai prisimena: kur upelis įteka Lėvenin, ten prisiglaudęs miestukas Pasvalys. Iš ten ta pavardė ir bus atsiradusi.

Nueina Rapolas į laidotuvių koplyčią. Suklumpa prie numirėlio, sukalba poterį ir tada sako artimiesiems:

— Užuojauta! Taip, taip, pažinojau Pasvalietį: buvo geras žmogus.

Bet čia įsiai ir nustemba: vieni nei bū-ū, nei be-ē, o kiti tik pečiai trūkčioja. Pagaliau išgirsta: italiano, italiano. Tik dabar apsižvalgo, kokia čia publika. Nagi visi kumpanosiai, visi garbanoti juodplaukiai, o akys rudos — kaip kaktos įspraus tos rakinės. Ne, nelietuviškas jų gymis. Italijonai. Tik ko tam italijonui imt ir atsigulti lietuviškon koplyčion? Argi taip lengviau prasmukt pro dangaus vartų kontrolę?

Rapolas mauna laukan kaip iš gaisravietės. Ak, juk ir gudriausiai vištai atsitinka, kad nusidilgina savo pasturgalį.

Ištiko Rapolą ir kita nesėkmė. Atskraidino iš Arizonos ten mirusią Blužnieng. Jinai savo vyrą, girtuoklį ir latrą, jau

seniai buvo išspyrusi iš namų. Tasai atsibaladojo mūsų miestan ir čia pakratė kojas. Blužnieng tik prieš mirdama nutarė: kartą buvau prisiekusi, todėl turiu laikytis žodžio. Tegū jis ir latras, bet nuo dabar jau per amžius noriu gulėti šalia jo. Taip iš Arizonos ta numirėlė ir atsitrenkė čionajoms.

Koplyčioje kaip visada: Rapolas puola ant kelių, sukalba poterį ir kreipiasi į artimuosius: — Užuojauta! Taip, taip, pažinojau Blužnieng: buvo geras žmogus.

Tik vėliau, jau per šermenų priešpiečius, vienas tipelis įsidrąsino jam į akis pasakyti:

— Velionė kaip gyva mūsų mieste nėra buvusi. Kaip tamsta galėjai ją pažinti? Suprato dabar ir Rapolas, kad bus nušnekėjęs: juk iš tiesų nei kada jis tą Blužnieng buvo matęs, nei ką apie ją girdėjęs. Žinoma, reikėjo sukli uodegą. Tetarė tik tiek:

— Arklys ant keturių kojų ir tai suklumpa, o aš su vienu liežuviu...

Ir vėl kramtė kumpį, vėl gurgė kala-kutą. Viskės buteliai prašėsi ištuštinti. Cink-cink stikluokai. Ko gais? Užmokėti nereikės.

Jei kada Rapolas pasimirs, ir aš nukiūtinsiu į jo laidotuves. Ir pasakysiu: — Taip, taip, pažinojau Rapolą: buvo geras žmogus.

Žinau: tą patį jis pasakys ir apie mane, jei Abraomas man pirmiau prisiųstų šauki-mą.

Smuikininkų Bankų koncertas Chicagoje

Smagu buvo pasiklausyti Reginos ir Ačio Bankų koncerto Jaunimo centre, Chicagoje, vasario 28 d. Kartą net nusišypsojau, besiklausant F. Kreislerio „Liebesfreud“ ir įsivaizduojant vienietiška mandagumą ir poniškus valsus. Tačiau B. Dvariono „Elegijos“ gera interpretacija nukreipė dėmesį į pačią muziką, į lietuvių liaudies melodijų piešiamus vaizdus. Tartinio „Sonatos“ techniška išbaigtas atlikimas išryškino smuikų sąsąskambį, begrojančiam ornamentuotą pirmąją dalį.

Šie jauni smuikininkai, neseniai atvykę iš Lietuvos, pristatė Chicago publikai, pagrodami šį bei tą iš visų smuiko repertuaro laikotarpių, išskiriant šiandieninį, modernų. F. Kreislerio „Liebesfreud“ arba „Schoen rosmarin“ — tai vėlyvoji romantika; B. Dvariono „Elegija“ — impresionizmas; kaip ir truputį modernesnis impresionizmo atmaina — J. Gaidelio „Be tėvynės“. F. Mazo „Duetas“ atstovavo klasicizmui, Telemanno, Tartini ir Vivaldi — barokui, o L. Spohr ir A. B. Fierstenau — romantikai. Nors ir laikotarpiai buvo įvairūs, reikia pastebėti, kad didžiausią dalį koncerto užėmė smulkesni kūriniai, kurių išdėstymas nesudarė progos įsigilinti į atlikėjų stiliaus pajutimą ar sugebėjimą aprėpti stambesnius kūrinius. Išskirti galima pirmas tris barokines sonatas, kuriose atsiskleidė atlikėjų gabumai.

Bankai parodė gerą pajutimą baroko stiliaus. Aiškiai girdėjosi visos partijos, ir melodija nenutrūko visame kūriny, vis vystėsi toliau. Jiems begrojančiam klausytojas, kuris prisimena Vivaldžio „Metus“, šio kompozitoriaus „Sonatos“ irgi rado tą patį dramatiškumą. Gaila, kad pirmoje „Sonatos“ dalyje pasitaikė nesklaidumų su „basso continuo“. Mažiau žinoma, tačiau smuikininkų pažįstamo dėl ornamentų pomėgio, ypač „trill“, G. Tartinio „Sonatos“ Regina ir Ačio Bankai pasirodė sugebantys ne tik atlikti kūrinių, bet ir išskirti smuikų sąsąskambio grožį. Ne atsitiktinai Tartinio bendradarbiu buvo ir Antonio Stradivarijus, smuikų gaminimo meistras.

Regina ir Ačio Bankai yra susigroję į darnų vienatę, nors ir skiriasi priėjimu prie muzikos. Vertinant techniskumą, į intonaciją gera, įstojimai svarūs, gerai susigroję. Ačio priėjimas prie muzikos yra daugiau dinamiškas. Jis vis rūpinas muzikos frazė apibrėžti, o apibrėžęs, kibi ir nauja, taip palaikant klausytojo dėmesį greitai ir energingai muzikos vystymu. Toks priėjimas labai padėjo, grojant pirmuosius tris kūrinius, minėtas baroko sonatas, tačiau mažiau reikė romantikuose kūriniuose. Reginos priėjimas kitoks, daugiau lyriškas, švelnesnis. Ji neakubė, nevengia luktenti ir leisti muzikai pačiai pasireikšti.

Interpretacijų suderinimas kaip tik, ir nusverė kūrinių pasisekimą. L. Spohr'o „Duetas“ atsirado keblumų dėl interpretacijos skirtumų. Tai paveikė daugiausia Reginos partijos aiškumą. Kai Ačio daugiau įsiklausė į jos grojimą ir truputį sušvelnino savo dinamiškumą, šis kūriny pasidarė patrauklesnis. Labiau pavykęs kūriny buvo F. Mazo „Duetas“. Pagrindinė partiją gyvai pagrojo Ačio, o Regina papildė ją akompanimentu. Pati muzika nereikalavo gilesnio interpretacinio suderinimo, nes visą interpretaciją suteikė Ačio Bankas.

Interpretacijos ir atlikimo tobulumas išsiskyrė spontaniškai publikos plojimą po pirmos dalies.

Abu atlikėjai parinko taigius idomius lietuviškus solo veikalus. Regina E. Balsio „Drebulytė“ pagrojo su humoru, B. Dvariono „Elegija“ buvo atlikta lyg atskirais vaizdais. Ačio Bankas dar pagrojo J. Gaidelio „Be tėvynės“ ir „Verpėją“. Pastarasis kūriny, tai lyg sumodernintas Schubertas „Be tėvynės“ norėčiau dažniau išgirsti koncertuose.

Prieš pertrauką atliktoji B. Godard „Serenade“ nepaliko didesnio įspūdžio.

Koncerte akompaniatorius Darius Lapinskas neužgožė atlikėjų fortepionu. Dvariono „Elegijoje“ ir kitur jis ne tik papildė smuiką, bet ir padėjo išryškinti kūrinių dvasią.

Ši neeilinė koncertą suorganizavo „Margutis“. Reikia galvoti, kad „Margutis“ — Petrutis ir daugiau tokių meistrų atlikėjų atras ir juos pristatys Chicago. Lauktina taipgi, kad Regina ir Ačio Bankai dažniau vėl pasirodytų Chicagoje.

Mindaugas Bielskus

Meksikiečiai supažindinami su lietuvių proza ir dailė

Jau anksčiau buvome užsiminę apie ispanų kalba Meksikoj leidžiamą įvairių menų žurnalą „La Semana de Bellas Artes“ lietuviškąjį numerį. Numeris išleistas 1981 m. gruodžio mėn. 23 d. data. Parengtas prof. dr. Birutės Ciplijauskaitės. Galima būtų sakyti, jog ji yra šio numerio redaktorė. Ji atrinko visą medžiagą, padarė jos vertimus, pateikė dailės darbų nuotraukas ir kt.

Jau turėdami čia redakcijoj minėtą žurnalo numerį, galime skaitytojus apie visą tai kiek detaliau informuoti. Leidinio formatais yra tokio dydžio, kaip puslapis perlenktas „Draugo“ numeris. Leidinys yra 16 įspūdingų puslapių. Visi jie skirti lietuvių prozai ir

„Draugo“ 31-jo romano konkurso jūrų komisija: iš kairės į dešinę: pirm. Balys Gaidžiūnas, dr. Dangulė Tamulionytė, Viktoras Mariūnas, Dalia Staniskienė ir sekr. Vacys Rociūnas. Komisija iš devynių atsiųstų rankraščių visais balsais geriausiu pripažino Birutės Pukelevičūtės romaną „Devintas lapas“. Premijos įteikimo iškilmės ir Vinco Krėvės „Raganiaus“ dramos spektaklis įvyksta kovo 20 d. Clevelande.

Jono Garlos nuotr.

NAUJI LEIDINIAI

• **ATOGRĄŽŲ SAULĖ.** Ispanų Amerikos naujosios poezijos antologija. Sudarė ir išvertė Povilas Gaučys. Redagavo Stasys Goštautas. Išleido „Rūta“ Chicagoje 1981 m. Aplankas Vytauto O. Virkau. Kalba žiūrėjo Pranas Razminas. Spaudė M. Morkūno spaustuvių. Antologija iliustruota kai kurių žymiausių poetų puslapių portretais. Knyga 592 psl., kaina — 15 dol., su persiuntimu — 16 dol. 50 centų; Iliustracijas gyventojai dar pridėjo — 1 dol. 5 centus valstybės mokesčių. Leidinys gaunamas „Draugo“.

Tai bene pati didžiausia viena-tomė poezijos knyga visoje mūsų poezinio žodžio istorijoje. Tegu ir vertimų, bet vis tiek netoli šeši šimtai puslapių! Tai milžiniškas vertėjo Povilo Gaučio darbas. Vertimose reprezentuojama 19-kos ispaniškai kalbančių kraštų poezija. Tokie čia yra: Argentina, Bolivija, Čilė, Dominikonų Respublika, Ekvadoras, Gvatemala, Honduras, Kolumbija, Kosta Rica, Kuba, Meksika, Nikaragva, Panama, Paragvajus, Peru, Putorikas, Salvadoras, Urugvajus

ir Venecuela. Tai didelė ir kalba vieninga pasaulio dalis. Bet koks įvairumas poetiniame išsiskyime, koks kiekvieno krašto temų, spalvų ir poetinių įvaizdžių margumynas šioje ispaniškos ir vietinės kultūros mozaikoje! Tokios apimties poezijos vertimų knyga yra jau indėlis ir lietuvių literatūrai.

ATOGRĄŽŲ SAULĖ

dailė. Žurnalo viršelį užkloja Algirdo Pakeliūno grafikos darbas (medžių alėja ir vartai) ir stambus įrašas — LITUANIA: ARTE Y NARRATIVA ACTUAL. Pirmuosius dvi juos puslapius Birutės Ciplijauskaitė skaitytojų trumpai supažindina su istorine lietuvių rašties raida, su dabartine situacija, kada lietuvių literatūra kuriama ir okupuotoje Lietuvoje, ir laisvajame Vakarų pasaulyje. Plačiau aptariami čia spausdinami rašytojai. O po gabalą prozos duodama šių: Mariaus Katliškio, Icchoko Mero, Romualdo Granauksko, Juozo Apučio ir

Aleksandro N. Dičpetrio. Meno darbai rodomi šių dailininkų: Algirdo Pakeliūno, Albino Elksaus, Antano Mončio, Vytauto Igno, J. Bakio, Vytauto Kalinausko, Alfonso Dargio. Žvilgsnio pilnumui lyg ir trūksta bent kelių lietuvių poezijos pavyzdžių. Jie čia būtų labai tikę.

Leidinio tiražas yra net 300,000 egz., ir jis tikriausiai pasiekia ir kitus ispaniškai kalbančius kraštus.

Žurnalo adresas yra toks: La Semana de Bellas Artes, Eje Lazaro Cardenas, no. 2-3, Torre Latinoamericana, Mexico Centro, D. F.

viškojant kultūrą, o taipgi ir mūsų kalbinės kultūros pajėgumo išbandymas, sustojus greta su tūkstantmetė lotyniška tradicija.

Antologijos redaktorių Stasys Goštautas tad knygos įvade, be kita ko, šitaip prasitaria: „Šita antologija, sudaryta iš stipriausių ispanų Amerikos poetų, bando pažodžiui perduoti poeto žodį visai svetima kalba ir labai skirtinga kultūra ir poetinė tradicija. Tačiau stebėtina, kad tarp turtingos ispanų kalbos ir jaunos lietuvių literatūros žodžių turtingumas ir tam tikra prasme kalbos dvasia nėra jau taip svetima, kaip iš sykiu atrodytų. Abi kalbos yra turtingos, ypač kiek tai liečia gamtą ir meilės jausmų išsakymus; abi kalbos turi atvirą ir pilną melodinę balsų skambėjimą. Lietuvių kalbos daiktavardžių ir būdvardžių linkniavimas ir labai įvairūs veiksmažodžių asmenavimai anaiptol neapsunkina kalbos, bet, atvirkščiai, padeda išryškinti ir suglausti mintį, kuri ispanų kalboje išsakyta sudėtingais prielinkniais“.

Šitaip knygoje yra pristatoma 90 poetų ir daugiau kaip 300 eilėraščių. Tai tikras lobis ne tik poezijos mėgėjams, bet ir kiekvienam, neatsižvelgiant nuo lietuviško ir nuo pasaulinio kultūrinio dabarties gyvenimo.

ateitis

1981 DEVINTAS-DEŠIMTAS NUMERIS

X ATEITININKŲ KONGRESAS 1981 RUGSĖJO 3-7 CHICAGOJE

• **ATEITIS, 1981 m. Nr. 9-10.** Ateitininkų Federacijos leidžiamas katalikiškos — lietuviškos orientacijos mėnesinis žurnalas. Vyt. redaktorių — kun. dr. Kęstutis Trimakas, 850 Des Plaines Ave., Apt. 409, Forest Park, IL 60130. Administruoja Juozas Polikaitis, 7235 S. Sacramento Ave., Chicago, IL 60629. Prenumerata metams JAV ir Kanadoje — 9 dol., garbės prenumerata — 15 dol., susipažinimui — 7 dol., Pietų Amerikoje — 5 dol., kitose kraštuose — 7 dol. Žurnalas spausdinamas „Draugo“ spaustuvių.

Šis dvigubas kongresinis numeris, skirtas X-tam ateitininkų kongresui 1981 m. rugsėjo 3-7 d. Chicagoje. Numerį redagavo A. Zailskaitė. Išdėstė Jonas Kuprys.

Numeris labai imponuojantis. Apimtis — daugiau šimto puslapių. Jau vien dėl to leidinys kongreso atžvilgiu yra paminklinis. Ir kongrese nedalyvavęs, bet šia „Ateiti“ pavartęs, gali gana tiksliai orientuotis, kas ir kaip jame vyko. Žurnale randami ne vien tik kongreso programos aprašai, bet ir spausdinami kai kurių paskaitų visi tekstai. Pateikiami

Dailės parodos

• **Avižienio turtinga meno kolekcija** šiuo metu yra išstatyta M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje. Ši šeštadienį ir sekmadienį paroda galima lankyti nuo 9 val. ryto iki 5 val. vak. Tai daugiausia Lietuvoje šiuo metu kuriančių mūsų dailininkų grafika ir tapyba. Su tenykščia grafika dailės mėgėjai turėjo progą jau ir anksčiau šiek tiek susipažinti. Tačiau tapyba tokiu gausumu čia eksponuojama bene pirmą kartą. Yra šiek tiek ir mažosios skulptūros. Regima parodoje grafika ir tapyba aktyviai liudija gaivų lietuvių dailininkų kūrybingumą ir lietuviškosios dailės mokyklos tradiciją, besisakančią iš liaudies meno ir iš nepriklausomybės dešimtmečių individualių pastangų iki pat šių dienų įspūdingos raidos. Parodoje randame daugiau kaip 30 dailininkų, apie 70 darbų. Dailininkai iš Lietuvos beveik visi yra jaunesnės kartos. Bet su jais gražiai derinasi ir čionykščių Augiaus ir Petravičiaus grafika.

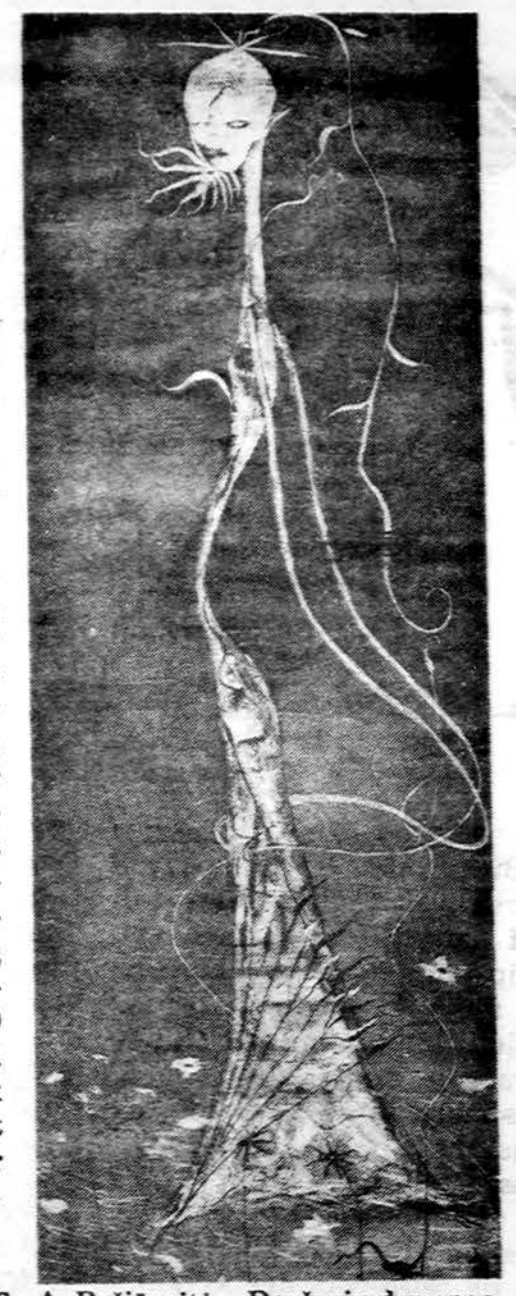
• **Zitos Sodeikienės tapybos ir piešinių paroda** Chicagoje nuo kovo 9 d. iki kovo 28 d. bus „Galerijoje“, 744 North Wells St. Parodos proga galerijoje pasisvečiavimas kovo 12 d. nuo 5 iki 9 val. vak. Tą pat vakarą 7-30 val. vak. galerijoje Zitos Sodeikienės poeziją skaitys aktorė Laima Rastenytė. Siurrealistinių struktūrų, tačiau ir tikrovinius objektus atremta Zitos Sodeikienės kūryba visada žiūrovą patraukia naujais savo atradimais.

Jau ir pačių kongreso dalyvių pasisakymai apie praėjusį kongresą. Visus puslapius labai pajavirina puikios kongresinės nuotraukos, iliustruojančios čia pat skaitomus dalykus. Numeris išliekančios, istorinės vertės ne vien tik Ateitininkų Federacijai, bet ir visai šiandieninės mūsų šios įvairiapalvės veiklos mozaikai.

• **CHRONICLE OF THE CATHOLIC CHURCH IN LITHUANIA**, No. 48, June 29, 1981. Kun. Kazimiero Pugevičiaus ir jo talkininkų rūpestiui Lietuvių Kunigų Vienybės sąsiuvinis po sąsiuvinio leidžiamas angliskieji „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos“ numeriai mūsųose jau yra įprastinis dalykas. O kai jau tampa įprastinis, tai dažnai ir per mažai vertinamas. Gi iš tikrųjų tai milžiniškas darbas ne tik savo apimtimi, bet ir prasme bei poveikiu. Vertėjų ir redaktorių leidinys yra paruošiamas taip, kad jis yra visais atžvilgiais parankus ir patogus informuoti angliskai kalbantį ir skaitantį pasaulį apie šiandienines lietuvių tautos ir tenykštes Katalikų Bažnyčios pastangas išlikti tikinčiais ir bent dvasioje laisvais žmonėmis savoje žemėje. Numeris yra dedikuotas suimtiesiems Vytautui Vaičiūnui ir Mečislovui Jurevičiui. Numeris iliustruotas jų ir kitomis nuotraukomis. Viršelio nuotraukoje — maldininkų kelionės į Šiluvą detalė. Leidėjų adresas: Lithuanian R. C. Priests' League of America, 351 Highland Blvd, Brooklyn, N.Y. 11207.

• **Gabrieliaus Stanulio, Šveicarijoje gyvenančio dailininko, darbų paroda** šiuo metu vyksta Chicagoje — Galerijoje, 744 North Wells St. Išstatyta 28 tapybos darbai. Vienur su Redonu, kitur su Čiurlioniu susisiekiantis G. Stanulio paveikslai nutapyti daugiau ar mažiau impresionistiškai ir simbolistiškai priede apie kone pamištas Čiurlionio darbų ekspozicijas Londone ir Paryžiuje dar prieš I pasaulinį karą. Audrius Pliplys reikiams ir medicinos mokslus: yra medicinos daktaras, skaito paskaitas šios srities specialistų suvažiavimuose, laimėdamas pirmąsias jų premijas. Skaite paskaitas ir pastarojo lietuvių Mokslo ir kūrybos simpoziumo medicinos ir meno sesijose.

• **Alfonso Dargio, Rochesteryje gyvenančio dailininko, paroda** Detroito bus kovo mėn. 20 ir 21 d. Atidaroma kovo 20 d. 7 val. vak. Tą pat vakarą ten bus ir literatūrinė vakaronė su rašytoju Jurgiu Jankumi. Ir paroda, ir vakaronę rengia Lietuvių Bendruomenės Detroito apylinkė. Alfonso Dargio darbų parodos dar bus atidarytos Chicagoje gegužės mėn. 7 d. ir Toronte — spalio 16 d.

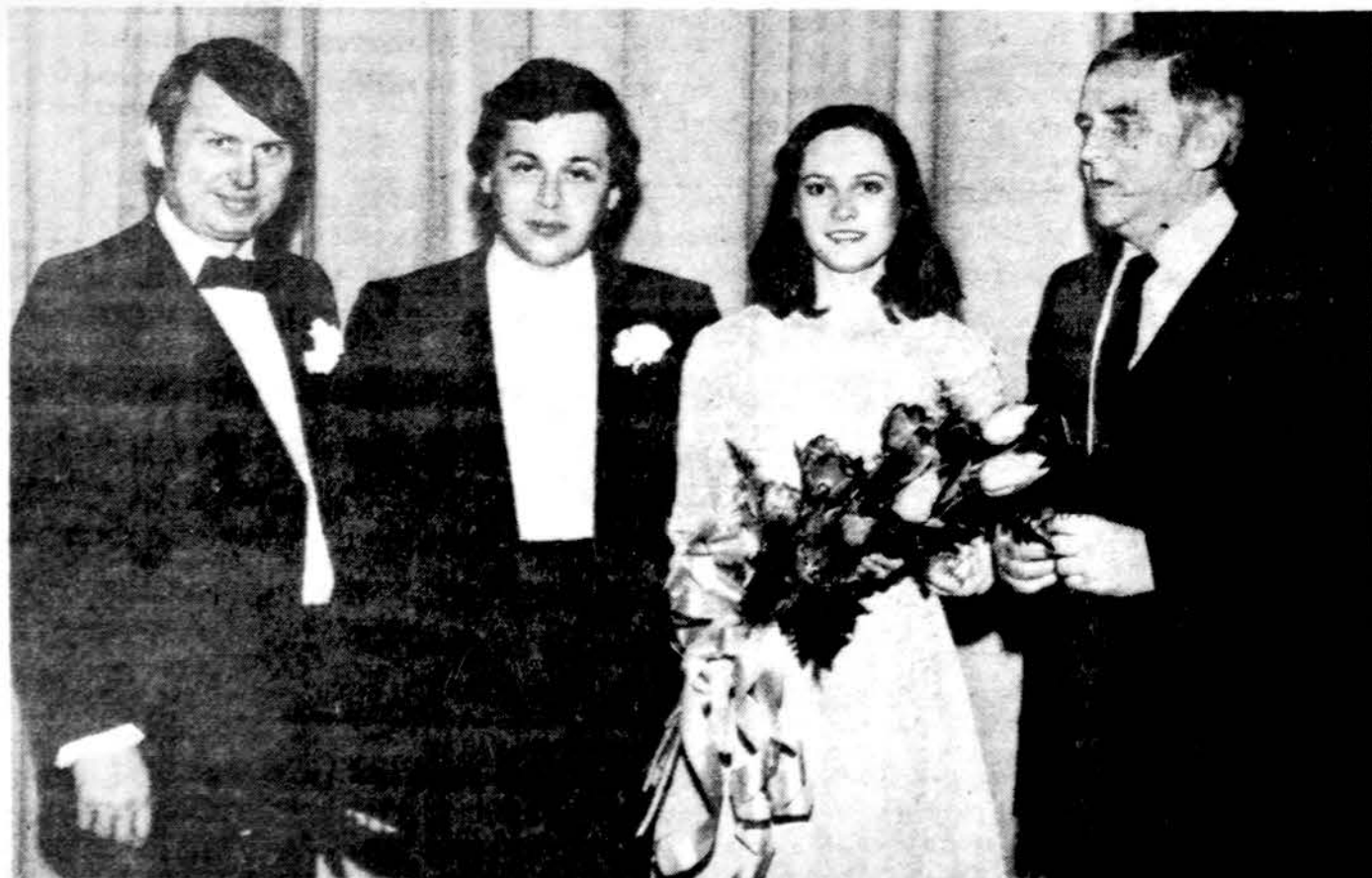
A. Pečiūraitė Daržovių demonas

• **Austė Pečiūraitė**, originaliai sukurtų savo eilėraščių išspausdinusi mūsų periodikoje ir savo poezijos skaitysiu Peozijos dienosose Chicagoje, šiuo metu ypač reikšiami dailėje ir teatre. Vasario mėn. jos tapybos darbų paroda buvo Hamilton galerijoje, 20 West 57th Street, New York. Ir Chicagoje leidžiamo savaitraščio „Reader“ vasario mėn. 5 d. laidoje jos dailės darbai ir teatrinė veikla susilaukė išskirtinio dėmesio.

• **Audrius Pliplys**, paroda, pavadinta „Displacement — Temporal and Geographic“ Dolly Fiterman galerijoje, 12 S. 6th St., Minneapolis, Minnesota, atidaroma šiandien. Paroda ten bus iki balandžio 10 d. Ši galerija yra viena iš avariausių Minneapolisje. Maždaug metų laikotarpyje Audrius Pliplys dailės darbai buvo išstatyti bendrinėse dailininkų parodose Duluth (Minn.), New York, Chicagoj ir Minneapolis. Audrius Pliplys yra taipgi meno tyrinėtojas, meno istorikas. Gerai atsime namų jo straipsnius „Draugo“ kultūriniam priede apie kone pamištas Čiurlionio darbų ekspozicijas Londone ir Paryžiuje dar prieš I pasaulinį karą. Audrius Pliplys reikiams ir medicinos mokslus: yra medicinos daktaras, skaito paskaitas šios srities specialistų suvažiavimuose, laimėdamas pirmąsias jų premijas. Skaite paskaitas ir pastarojo lietuvių Mokslo ir kūrybos simpoziumo medicinos ir meno sesijose.

• **Gabrieliaus Stanulio, Šveicarijoje gyvenančio dailininko, darbų paroda** šiuo metu vyksta Chicagoje — Galerijoje, 744 North Wells St. Išstatyta 28 tapybos darbai. Vienur su Redonu, kitur su Čiurlioniu susisiekiantis G. Stanulio paveikslai nutapyti daugiau ar mažiau impresionistiškai ir simbolistiškai priede apie kone pamištas Čiurlionio darbų ekspozicijas Londone ir Paryžiuje dar prieš I pasaulinį karą. Audrius Pliplys reikiams ir medicinos mokslus: yra medicinos daktaras, skaito paskaitas šios srities specialistų suvažiavimuose, laimėdamas pirmąsias jų premijas. Skaite paskaitas ir pastarojo lietuvių Mokslo ir kūrybos simpoziumo medicinos ir meno sesijose.

• **Alfonso Dargio, Rochesteryje gyvenančio dailininko, paroda** Detroito bus kovo mėn. 20 ir 21 d. Atidaroma kovo 20 d. 7 val. vak. Tą pat vakarą ten bus ir literatūrinė vakaronė su rašytoju Jurgiu Jankumi. Ir paroda, ir vakaronę rengia Lietuvių Bendruomenės Detroito apylinkė. Alfonso Dargio darbų parodos dar bus atidarytos Chicagoje gegužės mėn. 7 d. ir Toronte — spalio 16 d.

Po koncerto Jaunimo centre, Chicagoje, vasario 28 d. Iš kairės į dešinę: smuikininkams koncerte akompanavęs Darius Lapinskas, programą atlikę smuikininkai Ačio ir Regina Bankai ir koncerto rengėjas, „Margutis“ vedėjas Petras Petrutis. Nuotrauka Zigmo Degučio